

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ФАМІЛЯРСЬКА ЛАРИСА ЛЕОНІДІВНА

УДК 37.091.39:374.7:37.014.54

**РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ
МОБІЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор
Антонова Олена Євгеніївна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Коломієць Алла Миколаївна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
проректор з наукової роботи;

кандидат педагогічних наук,
Скрипка Ганна Володимирівна,
Комунальний заклад «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти імені
Василя Сухомлинського»,
старший викладач кафедри теорії і методики
середньої освіти.

Захист відбудеться 16 січня 2018 р. о 14 00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті http://zu.edu.ua/avto_ped.html та в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 15 грудня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена глобалізацією та євроінтеграцією усіх сфер суспільного життя, що актуалізує потребу в оновленні якості освітніх послуг. Необхідність трансформацій у післядипломній педагогічній освіті визначено у нормативно-правових документах, зокрема законах «Про вищу освіту», «Про професійний розвиток працівників», указах Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти», «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України» тощо.

Сучасні тенденції реформування системи освіти визначають необхідність удосконалення її теоретичної, методичної та технологічної бази, зокрема у післядипломній освіті відповідно до соціального замовлення суспільства інформації та масової комунікації.

Переорієнтація освітнього процесу на відкритість і мобільність обумовлює зміни в сучасній професійній діяльності педагогів, що значною мірою детермінується рівнем інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, розвиток якої здійснюється в умовах освітнього середовища післядипломної освіти.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічних досліджень засвідчив, що вчені це поняття розглядають у напрямках: освіти спеціалістів різних профілів (Л. Амірова, О. Горицька, Є. Іванченко, Л. Пілецька, Р. Пріма та ін.); інтегрованої якості особистості та володіння конкретними вміннями швидко адаптуватися відповідно до змін, що відбуваються в суспільстві (А. Алгаєв, Л. Вороновська, Н. Коваліско, О. Кошова та ін.).

У центрі уваги науковців постає проблема використання можливостей освітнього середовища у вищому навчальному закладі (О. Дубасенюк, Н. Сидорчук, О. Ярошинська та ін.), створення умов креативно-розвивального освітнього простору (О. Антонова, Л. Петришин, Д. Чернілевський та ін.), розвитку інформаційно-навчального середовища освітньої системи регіону (Н. Клокар, А. Коломієць та ін.), формування й розвитку професійної особистості в навчальному середовищі (С. Вітвицька, В. Кухаренко, С. Семенець, Г. Скрипка та ін.) тощо. Проте поза увагою залишилася проблема розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності як адаптивної здатності особистості, що потребує пошуку педагогічних інновацій, спрямованих на її розвиток в освітньому середовищі післядипломної педагогічної освіти.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних наукових джерел з теми дослідження виявлено *суперечності*, що підтверджують необхідність розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в післядипломній освіті, зокрема *між*: вимогами глобалізованого суспільства до здійснення педагогічної діяльності у відкритому інформаційно-освітньому середовищі та неготовністю педагога до розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності; соціальним замовленням на розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності

педагога в освітньому середовищі та необхідністю динамічного оновлення науково-методичного забезпечення підвищення кваліфікації педагога у післядипломній освіті; необхідністю розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога та відсутністю практичних напрацювань в означеному напрямі.

Визначені суперечності та недостатня теоретична і практична розробленість визначеної проблеми зумовили вибір теми дослідження: **«Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти».**

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (Державний реєстраційний номер 0110U002274). Тему затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 2 від 27.09.2013 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 1 від 28.01.2014 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Обґрунтувати теоретико-методологічні засади, сутність базових понять дослідження.
2. Визначити структурні компоненти, критерії, показники та рівні розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога.
3. Розробити модель розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в післядипломній освіті.
4. Експериментально перевірити ефективність авторської моделі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності в освітньому середовищі післядипломної освіти.
5. Розробити науково-методичне забезпечення щодо активізації розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в післядипломній освіті.

Об'єкт дослідження – професійний розвиток педагога в післядипломній освіті.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань на різних етапах дослідження використано такі **методи**, як: *теоретичні* – аналіз, узагальнення, синтез, систематизація наукових даних для обґрунтування методологічної та

теоретичної бази дослідження; *емпіричні* – анкетування, тестування, бесіда, спостереження, інтерв'ювання, педагогічний експеримент з метою з'ясування рівня сформованості інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, комплексу умов її розвитку, впливу освітнього середовища післядипломної освіти на розвиток адаптивної здатності педагога, доведення ефективності моделі розвитку досліджуваної мобільності; *математичної статистики* – ранжування, факторний аналіз, багатомірний дисперсійний аналіз, параметричні та непараметричні методи порівняння експериментальних даних з використанням комп'ютерної програми SPSS (версія 13.0), що дозволили здійснити якісний та кількісний аналіз результатів експерименту; *графічні* – для наочного ілюстрування, інтерпретації та порівняння результатів експериментальної роботи в графічних зображеннях і табличних формах.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота виконувалася на базі закладів післядипломної педагогічної освіти, зокрема: комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Житомирського державного університету імені Івана Франка. Усього на різних етапах експериментального дослідження брали участь 583 педагога, з них 32 викладачі, що здобувають другу вищу освіту, 19 методистів закладів післядипломної освіти.

Організація та основні етапи дослідження. Науково-педагогічне дослідження здійснено впродовж 2012 – 2017 років у три етапи.

На першому – теоретико-аналітичному (2012-2014 рр.) – вивчено сучасний ступінь розробленості проблеми дослідження в психолого-педагогічній літературі та освітній практиці; сформульовано мету і завдання дослідження; узагальнено досвід підвищення кваліфікації педагогів у післядипломній освіті щодо означеної проблеми, розроблено основні теоретичні положення дослідження; уточнено науково-понятійний апарат, обґрунтовано методологічні основи наукового пошуку, охарактеризовано особливості освітнього середовища післядипломної освіти; визначено експериментальну базу дослідження; проведено констатувальний етап дослідження, систематизовано та узагальнено його результати, що дало можливість теоретично обґрунтувати і підтвердити структурні компоненти інформаційно-комунікаційної мобільності педагога з використанням методів математичної статистики (факторний, дисперсійний аналіз).

На другому етапі – дослідно-експериментальному (2014-2016 рр.) – визначено критерії та показники рівнів інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, обґрунтовано умови її розвитку в освітньому середовищі післядипломної освіти, ураховуючи виявлені потреби педагогів; розроблено

модель розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога; реалізовано формувальний етап експерименту на якому: впроваджено програму «Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога» з використанням спроектованого освітньо-розвивального середовища; експериментально перевірено ефективність авторської моделі в освітньому середовищі курсового та міжкурсового підвищення кваліфікації; проведено діагностування рівня розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів у контрольній і експериментальних групах до та після проведення навчання.

На третьому – завершально-узагальнюючому (2016-2017 рр.) – здійснено статистично-кількісний аналіз, систематизацію, узагальнення результатів дослідження; визначено ефективність авторської моделі; сформульовано висновки та рекомендації щодо шляхів активізації розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів, окреслено перспективи подальших наукових пошуків.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: *вперше* теоретично обґрунтовано, розроблено модель розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога у післядипломній освіті, яка включає концептуально-цільовий, процесуально-змістовий, оцінно-результативний блоки; визначено структурні компоненти досліджуваної мобільності (когнітивно-особистісний, соціально-діяльнісний, оцінно-рефлексивний); виокремлено критерії (поінформованість, комунікативність, рефлексивність), показники (комунікаційна взаємодія онлайн, саморозуміння, готовність до саморозвитку інформаційно-комунікаційної мобільності, варіативність реалізації творчого потенціалу, використання онлайн технологій), охарактеризовано рівні розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога (інтуїтивно-репродуктивний, конструктивно-пошуковий, творчо-продуктивний); *удосконалено* навчально-методичне забезпечення процесу підвищення кваліфікації в освітньому середовищі післядипломної педагогічної освіти, уточнено базові поняття дослідження «розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога», «освітнє середовище післядипломної освіти»; *подальшого розвитку* набули зміст, форми, методи організації підвищення кваліфікації педагога у курсовий та міжкурсовий період в освітньому середовищі післядипломної освіти.

Практичне значення дослідження визначається розробкою та впровадженням програми «Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога», науково-методичних матеріалів «Методичні основи розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в післядипломній освіті» та «Діагностичний інструментарій розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога» як ресурсного забезпечення розвитку досліджуваної мобільності в курсовий та міжкурсовий період підвищення кваліфікації

педагога, розробкою карти розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога для застосування в процесі самоаналізу і самопланування особистісно-професійних змін.

Основні положення дослідження та розроблені науково-методичні матеріали **впроваджено** в навчальний процес комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (довідка № 0-3/1-О від 24.03. 2017 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 564/1 від 24.04. 2017 р.), Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 505/1 від 23.06. 2017 р.), Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 112 від 21.06. 2017 р.), Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 700/01 від 25.09. 2017 р.).

Апробація результатів дисертаційної роботи здійснювалася на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Наука в інформаційному просторі» (Дніпропетровськ, 2014 р., заочна), «Фактори розвитку педагогіки і психології в ХХІ столітті» (Харків, 2016 р., заочна), «Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки» (Одеса, 2016 р., заочна), «Strategy of Quality in Industry and Education» (Varna, Bulgaria, 2017 р., заочна), International scientific and practical conference «Innovations and modern technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine» (Sandomierz, Poland, 2017 р., заочна); *всеукраїнських*: «Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці» (Київ, 2015 р., заочна), «Відкрите освітнє середовище сучасного університету» (Київ, 2016 р., очна); *регіональних*: «Соціально-психологічний супровід впровадження новацій в освіту» (Житомир, 2015 р., очна), «Формування професійної майстерності майбутніх фахівців в умовах освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу» (Житомир, 2016 р., очна), «Модернізація змісту професійної освіти – умова підготовки компетентного фахівця нової формації» (Житомир, 2017 р., очна); науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка та засіданнях кафедри педагогіки й андрагогіки комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (2012-2017 рр.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертації опубліковано у 23 працях, із них – 9 статей у провідних наукових фахових виданнях України (2 у співавторстві), 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні, 10 публікацій у збірниках матеріалів конференцій і наукових праць, 3 видання науково-методичного характеру.

Особистий внесок здобувача. У науковій праці [2], опублікованій у

співавторстві з Ю.С. Запорожцевою, обґрунтовано актуальність, дидактичний потенціал, можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності та визначено функції і критерії оцінювання створеного педагогом електронного ресурсу (0,25 д. а.). У науковій праці [4], опублікованій у співавторстві з Л.А. Кльоц, дисертанту належить виокремлення особливостей методів взаємодії педагога в освітніх цілях з використанням можливостей хмарних сервісів (0,25 д. а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (295 позицій, із них 11 іноземними мовами). Загальний обсяг роботи – 308 сторінок, основний зміст дисертації становить 179 сторінок, представлено 37 додатків на 87 сторінках. У роботі міститься 30 таблиць та 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічні й теоретичні засади дослідження, наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів наукового пошуку, подано відомості про їх апробацію та впровадження в освітнє середовище післядипломної освіти.

У *першому розділі* – **«Теоретичні основи розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів в освітньому середовищі післядипломної освіти»** – здійснено аналіз базових понять дослідження, розкрито методологічні основи наукового пошуку, охарактеризовано особливості організації освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти та освітнього середовища.

На основі аналізу та систематизації філософських, педагогічних, психологічних джерел виявлено, що поняття «мобільність» є міждисциплінарним. Узагальнення багатоаспектних наукових підходів до сутнісних характеристик базових категорій («мобільність», «інформація», «комунікація») дозволило обґрунтувати і визначити авторське розуміння поняття *«інформаційно-комунікаційна мобільність педагога»* як здатність швидко адаптуватися в освітньо-розвивальному середовищі професійної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Окреслено методологічні засади розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в умовах післядипломної освіти, яка є органічною складовою неперервної освіти. Зокрема, охарактеризовано значущість андрагогічного, особистісно-діяльнісного, системно-функціонального, акмеологічного, суб'єктного підходів в процесі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога у післядипломній освіті. Зазначено, що методологічна основа дозволяє сформулювати цілісно-логічне бачення структури і

змісту досліджуваного феномена, діалектичний взаємозв'язок усіх його компонентів.

Охарактеризовано особливості освітнього процесу та освітнього середовища післядипломної освіти, яке визначено як сукупність умов, що забезпечують навчальну взаємодію і професійний розвиток педагога з урахуванням його потреб, можливостей відповідно вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики.

З'ясовано, що на сучасному етапі розвитку освіти актуалізовано інтеграцію традиційного та електронного навчання, оскільки використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє організовувати навчальний процес інваріантно до місця і часу перебування його учасників, синхронно чи асинхронно, вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності.

У другому розділі – **«Розробка моделі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в післядипломній освіті»** – обґрунтовано структурні компоненти інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, виокремлено критерії, показники, рівні досліджуваної мобільності, обґрунтовано умови та модель розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності в освітньому середовищі післядипломної освіти.

У процесі наукового пошуку визначено структурні компоненти інформаційно-комунікаційної мобільності педагога (когнітивно-особистісний, соціально-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) і простежено їх взаємозалежність. Виявлено, що кожному з них властива функція: *когнітивно-особистісному* – мотиваційна, *соціально-діялісному* – адаптаційна, *оцінно-рефлексивному* – регуляційна. Виокремлено критерії (поінформованість, комунікативність, рефлексивність) структурних складових досліджуваної мобільності та їх показники (комунікаційна взаємодія онлайн, саморозуміння, готовність до саморозвитку інформаційно-комунікаційної мобільності, варіативність реалізації творчого потенціалу, використання онлайн технологій). У межах сутнісних характеристик критеріїв та показників інформаційно-комунікаційної мобільності педагога визначено рівні: *інтуїтивно-репродуктивний, конструктивно-пошуковий, творчо-продуктивний*.

На основі результатів аналізу наукової літератури та анкетування педагогів виділено психолого-педагогічні умови розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога: *педагогічні* – забезпечення варіативності змісту, методів, форм, технологій розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності; *психологічні* – врахування властивостей особистості які забезпечують розвиток складових досліджуваної мобільності, *соціальні* – створення освітньо-розвивального середовища, спрямованого на розвиток адаптивної здатності педагога в післядипломній освіті.

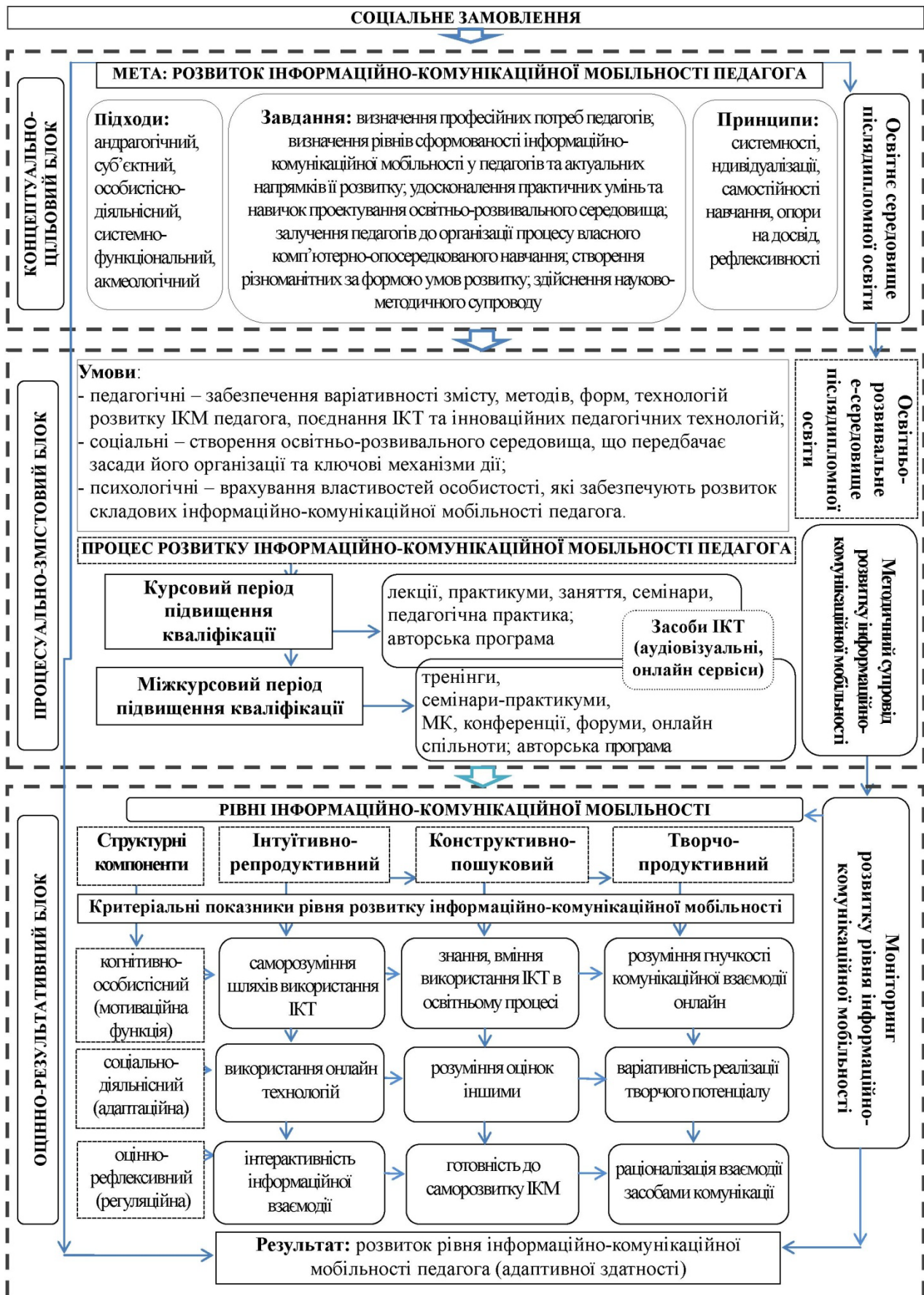

Рис. 1. Модель розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти.

Розроблено модель розвитку досліджуваної мобільності в освітньому середовищі післядипломної освіти, в якій виокремлено структурно-функціональні взаємозалежні блоки: *концептуально-цільовий, процесуально-змістовий, оцінно-результативний* (рис.1), зміст яких визначається соціальним замовленням.

Виявлено, що інформатизація суспільства та освіти зумовлює соціальне замовлення на розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, актуалізує цінності саморозвитку, оновлення форм навчання, способів сучасної комунікації, оскільки це забезпечує конкурентоздатність сучасного педагога і вдосконалення освітнього процесу в динамічному освітньому середовищі.

Концептуально-цільовий блок моделі містить комплекс методологічних наукових підходів і принципів освітньої діяльності педагога (як педагогічних, так і психологічних), мету, завдання та є засобом управління, перевірки дій і прогнозованих результатів.

Процесуально-змістовий – визначає організацію навчальної діяльності педагога (зміст, форми, методи, засоби, тривалість), що відповідає рівню сформованості інформаційно-комунікаційної мобільності.

Оцінно-результативний блок моделі передбачає моніторинг рівня розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога за допомогою діагностичних методик експериментального дослідження.

Розроблена модель адаптована до ринкових вимог, базується на інтеграції традиційних та інноваційних форм освіти, урахує специфіку навчання дорослих, може оновлюватися відповідно до об'єктивних обставин.

У третьому розділі – «Експериментальне дослідження ефективності розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога у післядипломній освіті» – проаналізовано результати діагностики учасників експериментального дослідження, представлено програму дослідження, методику її впровадження, доведено ефективність авторської програми та моделі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, розроблено методичні рекомендації щодо активізації розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога.

Обґрунтовано діагностичний інструментарій вимірювання показників розвитку складових інформаційно-комунікаційної мобільності, перевірки умов їх розвитку. Результати проведеної діагностики внесено в комп'ютерну базу даних експерименту (програма SPSS 13.0), що спростило їх статистичну обробку.

У процесі дослідження рівень розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога визначено за дворівневою системою оцінювання. Окрім виявлення рівня сформованості досліджуваної мобільності проведено самооцінювання її рівня педагогами. Виявлено розбіжності між показниками одержаними у процесі самооцінювання та діагностики педагогів. Установлено,

що причиною розбіжності є дисбаланс між рівнем соціально-діяльнісного компонента (середній та високий рівень мають 81,6 % респондентів), що формується під впливом суспільно-економічних процесів і соціальних явищ та рівнем когнітивно-особистісного компонента (середній та високий рівень мають 37,1 % опитаних респондентів), що формується під впливом виключно навчальних заходів і в процесі саморозвитку.

Проведений порівняльний аналіз одержаних емпіричних даних експерименту (факторний, дисперсійний аналіз) дав змогу виявити специфіку особистісно-професійного розвитку педагога, підтвердити виділені показники структурних компонентів (когнітивно-особистісний, соціально-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) досліджуваної мобільності та визначити напрями необхідних змін у змісті навчання педагогів.

Окреслено найбільш впливові чинники розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності у педагогів залежно від віку та кваліфікаційної категорії, стажу професійної діяльності, посади і територіальної приналежності, що враховано при розробленні змісту навчальних модулів авторської програми.

Представлено програму «Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога», в якій розкрито мету, завдання, обґрунтовано вибір навчальних тем і послідовність їх вивчення, доцільність методів навчання залежно від етапу (курсний, міжкурсний) та форми (очна, онлайн) навчання. Розроблено навчально-тематичний план навчальних модулів курсу, кожен з яких має мету, завдання, очікувані результати, запитання для обговорення, засоби діагностики, літературу для самоопрацювання та складає певний алгоритм упровадження авторської програми в освітній процес післядипломної освіти.

Охарактеризовано методику проведення навчання за модулями курсу, зміст яких забезпечив навчання за визначеними напрямками. Перший напрям передбачав вивчення методики використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі саморозвитку та освітньому процесі. Другий напрям – розвиток рефлексії, саморегуляції, самоаналізу, що допомагає педагогу оцінити рівень особистісних досягнень і підвищити результативність професійної діяльності. Третій напрям – практику використання онлайн технологій у навчальному процесі, організацію комунікаційної взаємодії в освітньому середовищі, в якому обов'язковим є створення умов для розвитку впевненості використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності педагога.

Для реалізації програми розвитку досліджуваної мобільності загальну експериментальну вибірку (453 респондента) розподілено на експериментальні (229 педагогів) та контрольну (224 педагога) групи. Навчання проведено у курсовий (6 годин аудиторної роботи та 30 годин самостійної позааудиторної роботи) і міжкурсний період підвищення кваліфікації педагога (108 год.

самоопрацювання навчальних модулів з методичним супроводом), що є важливим у процесі його неперервного розвитку. Програмою передбачено впровадження сукупності активних методів навчання, зокрема, інтерактивні методи (кейс-метод, навчальний тренінг, взаємооцінювання, взаєморецензування) та диференційовані форми навчання (майстер клас, дискусія, онлайн конференція), використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій (електронне освітнє середовище), а також реалізацію індивідуальних стратегій навчання.

Відповідно до завдань дослідження перевірено ефективність моделі та методики розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога (курсний, міжкурсний період підвищення кваліфікації) з урахуванням виділених психолого-педагогічних умов і використанням діагностичного інструментарію вимірювання показників розвитку складових інформаційно-комунікаційної мобільності.

Проведений експеримент засвідчив позитивні зміни у показниках рівнів інформаційно-комунікаційної мобільності в експериментальних і контрольній групах, що представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати дослідження розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога (у %)

Рівні	Загальний показник							
	ЕГ				КГ			
	1 зріз		2 зріз		1 зріз		2 зріз	
	Кіль-ть осіб	%	Кіль-ть осіб	%	Кіль-ть осіб	%	Кіль-ть осіб	%
творчо-продуктивний	24	10,48	39	17,03	25	11,16	30	13,39
конструктивно-пошуковий	84	36,68	124	54,15	95	42,41	104	46,43
інтуїтивно-репродуктивний	121	52,84	66	28,82	104	46,43	90	40,18

Результати порівняльного аналізу емпіричних даних виявили значні відмінності у кількісних та якісних показниках рівнів розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога. Здійснений педагогічний експеримент демонструє позитивну динаміку показників: в експериментальних і контрольній групах збільшилась кількість учителів творчо-продуктивного рівня (ЕГ – з 10,48% до 17,03% та КГ – з 11,16% до 13,39%), конструктивно-пошукового рівня (ЕГ – з 36,68% до 54,15% та КГ – з 42,41% до 46,43%) та зменшилась кількість педагогів інтуїтивно-репродуктивного рівня у всіх групах експериментального дослідження (ЕГ – з 52,84% до 28,82% та КГ – з 46,43% до 40,18%).

Для експериментальних і контрольної групи характерне зростання показника високого та середнього рівнів соціально-діяльнісного компоненту «готовність до саморозвитку інформаційно-комунікаційної мобільності» (на 9,6%), що

свідчить про підвищення позитивного ставлення до використання можливостей онлайн технологій у професійній діяльності та розвитку мотивації досягнення успіху. Зростання в експериментальних групах показників високого і середнього рівнів оцінно-рефлексивного компоненту «використання онлайн технологій» (на 12,6%), «варіативність реалізації творчого потенціалу» (на 13,5%) свідчить про те, що залучення педагогів до професійної взаємодії в розробленому освітньо-розвивальному середовищі забезпечує умови для реалізації творчого потенціалу. Зіставлення власної точки зору з думками інших навчає сприймати та розуміти ставлення учасників освітнього процесу до результатів інформаційної взаємодії та педагогічної комунікації. В експериментальних і контрольній групах виявлено незначне зниження показника когнітивно-особистісного компоненту «саморозуміння» (на 3,1%), що пояснюється необхідністю тривалішої роботи педагога над власними професійними підходами до змін способів організації навчальної взаємодії та підвищенням власного рівня критичного ставлення до професійного «Я», ефективності організації сучасної інформаційної взаємодії, педагогічної комунікації.

Більш ретельний порівняльний аналіз і вивчення динаміки розвитку показників складових інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти після навчання проведено за допомогою *T*-критерія Вілкоксона. Виявлено статистично значущі зрушення в експериментальних групах майже за всіма показниками: «комунікаційна взаємодія онлайн» ($T=4,58^{**}$), «використання онлайн технологій» ($T=3,92^{**}$), «варіативність реалізації творчого потенціалу» ($T=1,96$), «саморозуміння» ($T=3,19^{**}$). Лише показник «готовність до саморозвитку інформаційно-комунікаційної мобільності» ($T=-1,86$) не мав статистично значущої тенденції.

В контрольній групі було впроваджено окремі елементи модулів програми розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності (навчання проведено на курсах підвищення кваліфікації і шляхом самоосвіти). За *T*-критерієм Вілкоксона у контрольній групі виявлено статистично значуще зрушення лише за одним показником – «готовність до саморозвитку інформаційно-комунікаційної мобільності» ($T=1,81$), що свідчить про певний розвиток особистості, перш за все за рахунок оволодіння новою інформацією. Показник «комунікаційна взаємодія онлайн» ($T=-1,73$) не мав статистично значущої тенденції, що свідчить про необхідність забезпечення методичного супроводу педагога в освітньо-розвивальному середовищі у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Отримані емпіричні дані в процесі дослідно-експериментальної роботи підтвердили ефективність проведеної роботи й слугували підґрунтям для розробки науково-методичних матеріалів щодо активізації розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в післядипломній освіті.

Отже, на основі узагальнення результатів теоретичної та дослідно-експериментальної роботи щодо розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти зроблено такі **ВИСНОВКИ**:

1. Теоретичний аналіз психолого-педагогічних досліджень виявив багатоаспектність, багатогранність і професійну вагомість феномену «мобільність». Науковцями це поняття досліджується в площинах: соціальної готовності особистості до змін; групування якостей особистості, необхідних для інтеграції професійного розвитку; здатності до швидкого оволодіння інноваціями, новими навичками; властивості, що зумовлює рівень адаптованості та конкурентоздатності на ринку праці. Проте відсутні цілісні дослідження проблеми розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти як адаптивної здатності.

Аналіз наукових джерел дозволив конкретизувати категоріальний апарат дослідження та визначити його базове поняття «інформаційно-комунікаційна мобільність педагога» як здатності швидко адаптуватися в освітньо-розвивальному середовищі професійної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Визначені підходи дослідження (андрагогічний, акмеологічний, особистісно-діяльнісний, системно-функціональний, суб'єктний) науково обґрунтовують розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, як поетапного процесу, що здійснюється в періоди курсового й міжкурсового підвищення кваліфікації в освітньому середовищі післядипломної освіти.

Освітнє середовище післядипломної освіти визначено як сукупність умов, що забезпечують навчальну взаємодію та професійний розвиток педагога з урахуванням його потреб, можливостей відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики. Особливостями проектування освітнього середовища є неперервність, багаторівневість, розвивальний характер навчання, відкритість, в якому актуалізуються такі освітні цінності неперервної освіти дорослої особистості, як самоорганізація, саморозвиток, самоосвіта, самореалізація, самоконтроль.

2. У структурі інформаційно-комунікаційної мобільності педагога визначено взаємообумовлені компоненти: когнітивно-особистісний, соціально-діяльнісний, оцінно-рефлексивний, які виконують відповідно мотиваційну, адаптаційну та рефлексивну функції.

Визначені критерії структурних компонентів інформаційно-комунікаційної мобільності педагога (поінформованість, комунікативність, рефлексивність) та показники (комунікаційна взаємодія онлайн, саморозуміння, використання онлайн технологій, варіативність реалізації творчого потенціалу, готовність до саморозвитку інформаційно-комунікаційної мобільності) відображають рівень

його адаптивної здатності (інтуїтивно-репродуктивний, конструктивно-пошуковий, творчо-продуктивний) щодо вирішення науково-педагогічних завдань в умовах освітньо-розвивального середовища. Визначення рівня досліджуваної мобільності педагога здійснено за допомогою комплексу стандартизованих діагностичних методик і програм.

3. Теоретично обґрунтовано модель розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога та розкрито взаємозв'язок її структурно-функціональних компонентів (концептуально-цільового, процесуально-змістового, оцінно-рефлексивного), які забезпечують її ефективність, результативність і передбачають мету, завдання, принципи, зміст, етапи, форми, методи, напрями, умови, результат.

З метою забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в післядипломній освіті обґрунтовано та виявлено необхідні психолого-педагогічні умови: педагогічні (забезпечення варіативності змісту, методів, форм, технологій розвитку, саморозвитку), соціальні (створення освітньо-розвивального середовища, що передбачає засади його організації та ключові механізми дії), психологічні (врахування властивостей особистості які забезпечують розвиток складових інформаційно-комунікаційної мобільності).

Модель розвитку досліджуваної мобільності в післядипломній педагогічній освіті передбачає впровадження авторської програми «Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога».

4. Емпіричне дослідження розвитку складових інформаційно-комунікаційної мобільності педагога дозволило підтвердити теоретично виділені її структурні компоненти та показники і визначити найбільш актуальні напрями організації умов для розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти (оволодіння методикою використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі, усвідомлення можливостей у «Я»-досягненнях в освітньому середовищі; розвиток рефлексивного ставлення до взаємодії в освітньо-розвивальному середовищі, самооцінки та саморегуляції професійної діяльності; розвиток соціально-професійної активності досвідченого педагога).

Ефективність розробленої моделі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога виявлено на основі порівняльного аналізу отриманих даних в експериментальних групах до та після навчання. Результати виразно свідчать про сприятливий вплив участі педагогів у проведених заходах, демонструють позитивні зміни в усіх компонентах інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів (когнітивно-особистісному, соціально-діяльнісному, оцінно-рефлексивному).

Доведено, що впровадження авторської програми «Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога» забезпечує розвиток адаптивної здатності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти, в якому організацію

процесу навчання здійснено з використанням різних форм взаємодії та співпраці педагогів. Це сприяє розвитку вмінь раціоналізації професійної діяльності, навичок самоорганізації освітньо-розвивального середовища для забезпечення педагогічної комунікації та інформаційної взаємодії, включенню педагога в процес саморозвитку інформаційно-комунікаційної мобільності.

5. Ефективність авторської програми стала підґрунтям для розробки науково-методичних матеріалів, упровадження яких забезпечує активізацію розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога для використання у методичній діяльності на районному (міському) рівні методкабінетів, методичних об'єднань педагогів, у закладах загальноосвітніх та післядипломної освіти, об'єднаних територіальних громадах.

Тісний взаємозв'язок періодичного курсового підвищення кваліфікації педагогів з їх методичною роботою й активною самоосвітою в міжкурсовий період, дотримання визначених умов, підходів і принципів зумовлює ефективне впровадження моделі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога.

Дисертаційна робота не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми.

До перспективних напрямів її подальшого вивчення віднесено: поглиблене вивчення проявів індивідуальних особливостей розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога на різних етапах професійного розвитку; удосконалення різних форм навчання педагогів у курсовий і міжкурсовий період підвищення кваліфікації; методичний супровід роботи у напрямі активізації розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Фамілярська, Л.Л., 2011. Аналіз стану та перспективи інформатизації загальноосвітніх закладів Житомирської області. *Інформаційні технології і засоби навчання* [online], №24. Доступно: www.goo.gl/rWx1mJ [23.06. 2017].
2. Фамілярська, Л.Л. та Запорожцева, Ю.С., 2012. Блог як середовище неперервного професійного розвитку вчителів англійської мови. *Інформаційні технології і засоби навчання* [online], №2 (28). Доступно: www.goo.gl/fwXfwW [29.07. 2017].
3. Фамілярська, Л.Л., 2014. Мобільність як перспективна складова сучасного освітнього процесу. *Інформаційні технології і засоби навчання* [online]. Том 41, №3, с.117-127. Доступно: www.goo.gl/B4XK1f [5.06. 2017].
4. Фамілярська, Л.Л. та Кльоц, Л.А., 2015. Практика використання хмарних технологій в методиці роботи педагога. «Науковий часопис» Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Серія 16. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*: збірник наукових праць, №25(35). К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. с.144-148.

5. Фамілярська, Л.Л., 2015. Організація освітнього середовища післядипломної педагогічної освіти засобами хмарних сервісів Google. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*, №5-6. Київ: Вид. «Світоч». с.38-44.

6. Фамілярська, Л.Л., 2016. Дослідження розвитку компонентів інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в післядипломній освіті. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*, № 70. Херсон: ХДУ. с.100-105.

7. Фамілярська, Л.Л., 2016. Мобільність сучасного вчителя: теоретико-методологічний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*, Вип. 4. Київ: ТОВ «Едельвейс». с.16-21.

8. Фамілярська, Л.Л., 2016. Методика розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.*, №89. Київ: ПП «Рута». с.232-237.

9. Фамілярська, Л.Л., 2017. Особливості розвитку сучасного педагога в системі післядипломної освіти. *ScienceRise: Pedagogical Education*, №6(14). Харків: НВП ПП «Технологічний Центр». с.43-45.

10. Фамілярська, Л.Л., 2017. Особливості навчальної програми розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в процесі підвищення кваліфікації. *Modern Science – Moderní věda*, № 3. Hlavní kancelář: Rybná. с.83-89.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

11. Фамілярська, Л.Л., 2014. Розвиток мобільності педагога в післядипломній освіті. *Наука в інформаційному просторі: тези доп. X Міжнародної наук.-практ. конф.* Дніпропетровськ: Біла К.О. с.29-32.

12. Фамілярська Л.Л., 2015. Інформаційно-комунікаційна мобільність як педагогічна категорія. *Андрагогічний вісник* [online], № 6. Доступно: <http://journals.uran.ua/index.php/wissn025> [23.10. 2015].

13. Фамілярська, Л.Л., 2015. Е-середовище навчання закладу післядипломної педагогічної освіти. *Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці: тези доп. VIII Міжнародної наук.-практ. конф.* Київ: ІПК ДСЗУ. с.335-340.

14. Фамілярська, Л.Л., 2016. Компонентна структура поняття «інформаційно-комунікаційна мобільність педагога». *Український психолого-педагогічний науковий збірник*, №8(08). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». с.169-175.

15. Фамілярська, Л.Л., 2016. Моделювання процесу розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога у післядипломній освіті. *Фактори розвитку педагогіки і психології в XI столітті: тези доп. міжнародної наук.-практ. конф.* Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень». с.48-52.

16. Фамілярська, Л.Л., 2016. Змістова характеристика когнітивно-особистісного компоненту інформаційно-комунікаційної мобільності педагога. *Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки*: тези доп. міжнародної наук.-практ. конф. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки». с.59-64.
17. Фамілярська, Л.Л., 2016. Ресурси відкритого освітнього середовища післядипломної педагогічної освіти. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*: науковий збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Вид-во Університету імені Бориса Грінченка. с.251-264.
18. Фамілярська, Л.Л., 2017. Навчання сучасного педагога у післядипломній освіті. *International scientific and practical conference «Strategy of Quality in Industry and Education»*: Conference Proceedings. Varna, Bulgaria. p.280-284.
19. Фамілярська, Л.Л., 2017. Особливості розвитку педагога в системі неперервної освіти. *Innovations and modern technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine*: Proceedings International scientific and practical conference. Sandomierz. p.136-140.
20. Фамілярська, Л.Л., 2017. Практичні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації. *Збірник конкурсних робіт за підсумками проведення конкурсу на кращу випускню роботу слухачів курсів підвищення кваліфікації у 2015–2016 роках*. Київ: ЦППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». с.33-53.

Навчально-методичні матеріали

21. Фамілярська, Л.Л., 2013. *Створення інформаційно-освітнього середовища навчального закладу на Google Sites*: методичний посібник. Житомир: Житомирський ОІППО.
22. Фамілярська, Л.Л., 2017. *Методичні основи розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога*: науково-методичні матеріали, Ч. 1. Житомир: КЗ «ЖОІППО» ЖОР.
23. Фамілярська, Л.Л., 2017. *Діагностичний інструментарій розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога*: науково-методичні матеріали, Ч 2. Житомир: КЗ «ЖОІППО» ЖОР.

АНОТАЦІЯ

Фамілярська Л.Л. Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2018.

Дисертацію присвячено проблемі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти. У роботі проаналізовано стан досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній,

соціальної, філософській, літературі та практиці діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти. Проаналізовано сутність і взаємозв'язок базових понять дослідження. Визначено наукові підходи, принципи організації навчання педагогів для забезпечення розвитку досліджуваної мобільності у курсовий та міжкурсовий період підвищення кваліфікації, розкрито сутність післядипломної освіти та діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти. Охарактеризовано середовище курсового та міжкурсового підвищення кваліфікації вчителя. Виділено та аргументовано структурні компоненти, критерії, показники інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, психолого-педагогічні умови її розвитку.

Упроваджено в освітній процес післядипломної педагогічної освіти модель та програму розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності в освітньому середовищі післядипломної освіти. Доведено, що авторська програма «Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога» сприяє розвитку адаптивної здатності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти, в якому організацію процесу навчання здійснено з використанням різних форм взаємодії педагогів на основі діалогу, співпраці, що сприяє розвитку вмінь раціоналізувати професійну діяльність. За результатами експериментальної роботи виявлено позитивні зміни в усіх компонентах інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів (когнітивно-особистісному, соціально-діяльнісному, оцінно-рефлексивному). Отримані результати свідчать про сприятливий вплив участі педагогів експериментальних груп у проведених заходах, демонструють саморозуміння та готовність педагогів до керування професійним розвитком, що сприяє розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності.

Ключові слова: післядипломна освіта, педагог, освітнє середовище, інформаційно-комунікаційна мобільність, розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності.

Фамилярская Л.Л. Развитие информационно-коммуникационной мобильности педагога в образовательной среде последипломного образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2018.

Актуальность исследования обусловлена глобализацией и евроинтеграцией всех сфер общественной жизни. Необходимость преобразований в последипломном педагогическом образовании определена в нормативно-правовых документах системы высшего образования и предполагает переориентацию образовательного процесса на открытость и мобильность, изменения в профессиональной деятельности педагогов, что в значительной

мере детерминируется уровнем сформированности информационно-коммуникационной мобильности педагога.

В работе проанализировано состояние исследуемой проблемы в психолого-педагогической, социальной, философской, литературе и практике деятельности учреждений последиplomного образования, раскрыты особенности последиplomного педагогического образования, охарактеризовано образовательно-развивающую среду способствующую повышению квалификации учителя, разработана авторская модель развития информационно-коммуникационной мобильности. Выделено и аргументировано структурные компоненты, критерии и показатели информационно-коммуникационной мобильности педагога, условия их развития.

Информационно-коммуникационную мобильность педагога определено как способность адаптироваться в образовательно-развивающей среде профессиональной деятельности с использованием информационно-коммуникационных технологий.

В образовательный процесс последиplomного образования внедрена модель развития информационно-коммуникационной мобильности, что предполагала методику реализации авторской программы «Развитие информационно-коммуникационной мобильности педагога».

Результатом обучения по тематическим модулям разработанной программы стало качественное изменение профессиональных характеристик педагога необходимых для осуществления организации учебной деятельности в образовательной среде с использованием возможностей компьютерных технологий. Характеризуя процесс реализации программы развития информационно-коммуникационной мобильности педагога отметим, что разработана электронная среда (е-среда) обучения, которая является предпосылкой стимулирования мотивов деятельности педагога с учетом его опыта, потребностей и интересов, самореализации и профессионального развития.

Экспериментально проверено эффективность авторской модели развития информационно-коммуникационной мобильности, которая включает структурные компоненты: концептуально-целевой, процессуально-содержательный, оценочно-результативный. Эмпирические результаты исследования свидетельствуют о положительных изменениях во всех показателях компонентов информационно-коммуникационной мобильности педагогов (когнитивно-личностном, социально-деятельностном, оценочно-рефлексивном).

Полученные результаты подтверждают позитивное влияние участия педагогов в проведенных мероприятиях, демонстрируют их готовность к управлению профессиональным развитием, что способствует развитию

информационно-коммуникационной мобильности.

Ключевые слова: последипломное образование, педагог, образовательная среда, информационно-коммуникационная мобильность, развитие информационно-коммуникационной мобильности.

Familiarskaya L.L. Information and communication mobility development of the teacher in the environment of postgraduate education. – Manuscript.

The dissertation for a scientific degree of PhD in Pedagogy, specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Zhytomyr State University named after Ivan Franko, Zhytomyr, 2018.

The thesis is devoted to the problem of information and communication mobility development of the teacher in the educational environment of postgraduate education. The state of the problem is analyzed in the psychological, pedagogical, social, philosophical literature and activity of the institutions in postgraduate pedagogical education. The essence of postgraduate education and activity of institutions of postgraduate pedagogical education is revealed. The educational environment of course and intercourse teacher training is characterized. The author's model of information and communication mobility development is created. The structural components, criteria and indicators of information-communication mobility of the teacher, the conditions for their development are singled out and substantiated.

Information and communication mobility development model in the educational environment of postgraduate education was introduced into the educational process of postgraduate pedagogical education. In the process of its development, various forms (lectures, practical exercises, conferences on the exchange of experience, a seminar-discussion, mini-training, training, master class), methods (dispute, observation, project method, case study, interactive methods), educational tools (multimedia, computer, audiovisual, cloud technologies) were implemented.

The effectiveness of the author's development of information and communication mobility model is theoretically grounded and experimentally tested. Structural interdependent components of the model: conceptual, procedural, effective blocks.

Key words: postgraduate education, teacher, educational environment, information and communication mobility, development of information and communication mobility.